

Vernieuwde visie Vlaams stedenbeleid

Verslag stadskamers Deinze en Mechelen (december 2018),
Atelier **maatschappelijke opgaven**

1. Introductie

De voordelen van de stad?

In dit atelier vertrokken we vanuit het idee dat de stad een van de betere 'uitvindingen' is: vanuit verschillende oogpunten brengt concentratie (in plaats van spreiding) meerwaarde. Denk aan de aanleg van infrastructuur en netwerken, het organiseren van emancipatorische processen, het tot stand komen van innovatie of het sparen van open ruimte.

Tegelijk observeren we dat deze rationele logica onder druk staat: stedelingen die hun kinderen naar scholen sturen in de rand, bedrijven die zich vestigen buiten de stad omwille van betere bereikbaarheid, jonge gezinnen die het groen opzoeken, De stad blijkt om diverse redenen niet altijd de evidente keuze.

Maatschappelijke opgaven

We presenteren een aantal belangrijke transitie voor de steden. Deze maatschappelijke opgaven en onderliggende uitdagingen zijn systemisch met elkaar verbonden. Zo heeft de ruimtelijke inrichting invloed op sociale cohesie, cultuur stimuleert het maatschappelijk debat, etc..

De inhoudelijke transitie waar we het over hebben zijn:

1. Anders omgaan met ruimte en mobiliteit in functie van betaalbaar wonen, aantrekkelijkheid, bereikbaarheid, ... ;
2. Nieuwe hefboomen voor inwoners en groepen in kansarmoede of achterstelling ('sociale stijging' in plaats van sociale mix);
3. Het reduceren van afval, energieverlies en CO²-uitstoot door een circulaire organisatie van stromen;
4. Vernieuwing van de economie vanuit verschillende perspectieven: vernieuwen industrieel weefsel (Industrie 4.0), kansen voor laaggeschoolden, faciliteren deeleconomie.

Bovengenoemde transitie zijn niet nieuw. Maar de vaststelling dat ze in experimenten blijven hangen, bewijst dat ze hardnekkig zijn en gepaard gaan met een moeilijke cultuuromslag. Ze formuleren is gemakkelijker dan ze te realiseren. Daarin schuilt de uitdaging. Het toekomstig stedenbeleid zou sterk op de hoe-vraag moeten zijn gericht.

Hoe voortgang maken: interbestuurlijke en transversale aanpak

Welke stappen zijn er nodig om structureel voortgang te maken? De deelnemers geven aan dat de vier transitie de sectoren en bestuurslagen overstijgen. Ze moeten interbestuurlijk (alle bestuurslagen) en transversaal worden aangepakt (over de beleidsdomeinen heen). Het Vlaamse Stedenbeleid zou haar pijlen hierop moeten richten.

De uitdaging bestaat in het koppelen van deze agenda's, en daarbij ook oog hebben voor de wederkerige risico's. De introductie van technologie, mag de sociale kloof niet vergroten; bij het energetisch maken van woningen moet de betaalbaarheid in rekening worden genomen; de inrichting van leefstraten moet een draagvlak genieten in de ganse buurt, etc.

2. Reflectie over de vier transities

Nood aan een positief verhaal dat vertrekt vanuit kansen

- Er is nood aan een positief verhaal dat vertrekt uit de kansen. Steden moeten meer ambiëren dan een oplossing zoeken voor de uitdagingen van vandaag. De vier transities zijn nog te veel geformuleerd als uitdagingen en opgaven voor het overkomen van problemen en klinken weinig ambitieus.
 - Er is beperkt aandacht voor het 'zich goed voelen in de stad', het streven naar een zorgzame stad of de inclusieve stad. Met een brede focus, niet enkel op de achtergestelde groepen. Dit kan als streven naar een 'leefbare stad' geformuleerd worden, met het risico dat dit begrip te vaag is en door iedereen anders wordt ingevuld.
 - De transities hebben ook weinig aandacht voor de omgang met diversiteit (op basis van leeftijd, afkomst, inkomen,...) dat iets anders is dan achterstelling. Diversiteit kan ook positief benaderd worden, bijvoorbeeld als driver voor innovatie.

Een vijfde 'culturele' transitie?

- Naast of doorheen de vier transities loopt (mogelijk) ook een vijfde, 'culturele' en deels 'bestuurlijke' transitie die aparte aandacht vraagt en klassiek wat ontsnapt aan de instrumenten van het stedenbeleid: namelijk de openheid voor experiment, voor (ver)nieuw(end)e concepten en ideeën.
 - Bijvoorbeeld op vlak van mobiliteit lijken de geesten gerijpt voor nieuwe concepten. Aan de andere kant matchen nieuwe concepten niet altijd met de veronderstelde gebruikers. Op vlak van duurzaam wonen worden vaak hoge duurzaamheidsambities nagestreefd, maar niet alle partners of gebruikers stappen mee in verhaal (vb. perceptie bakfiets of ontwikkelaars die ambities onvoldoende waarmaken).
 - Deze verschillende gedragingen kunnen leiden tot onevenwicht, onveiligheid, polarisering, ...
- Er is een evolutie in de (vormen van) betrokkenheid van burgers bij het beleid. Er duiken veel initiatieven op. Ook vanuit grote bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen is er interesse om een rol op te nemen.
- Bij het beleid blijkt, volgens een aantal deelnemers, die culturele omslag er nog niet te zijn. Zeker niet op Vlaams niveau: regelgeving staat vaak dwars op maatschappelijke evoluties, er is veel verkokering tussen verschillende departementen. Binnen steden en stedelijke diensten is het doorbreken van de verkokering wel meer doorgevoerd dan op Vlaams niveau.

Stedelijke dilemma's

Op welke domeinen conflicteren de maatschappelijke opgaven (stedelijke dilemma's), en anderzijds, welke (delen van) domeinen kan je gaan koppelen?

Er is een spanning tussen de 'grote ambities' en daarbij horende plannen, en de flankerende maatregelen.

- In steden is de concentratie van risico's het grootst. Beleid moet ervoor zorgen dat iedereen mee kan. Nu worden bepaalde groepen vaak weggeduwd.
- De stedelijke centra worden dan wel ontlast, maar wat betekent dat als de druk op de omliggende gebieden net daardoor wordt versterkt?
 - Openbaar vervoer is goed ontwikkeld in de kerngebieden, maar niet (altijd) daarbuiten. Hierdoor maken sommigen gebruik van eigen vervoer, waarvan ze soms zelfs uitgesloten dreigen te worden (bv. lage emissiezones).

Lasten komen (soms) op de schouders van de kleinere gemeenten vb. druk mobiliteit door economische ontwikkeling

- Belang van goede ruimtelijke ordening
 - Ontlinten en verdichten zijn mooie ideeën, maar in de praktijk zien we een tegenstelling tussen beoogde visie en beleid en instrumenten.
- Duurzaamheid en inclusiviteit zijn geen tegengestelde begrippen, maar er blijkt toch vaak een spanningsveld tussen te bestaan. Uitdaging is om duurzaamheid en inclusiviteit meer met elkaar in verbinding te brengen.
 - Vb. Duurzame voeding is over het algemeen duurder dan niet-duurzame voeding (of: sommige kosten of gevolgen worden niet goed in rekening gebracht).
 - Vb. Betaalbaarheid van woningen
 - Collectieve woonvormen kunnen een antwoord bieden op problemen van opslagmogelijkheden (vb. Werktuigen). Dergelijke collectieve woonvormen zouden ook betaalbaar moeten zijn.
 - Vraag naar nieuwe beheers- of eigendomsvormen zoals wooncoöperaties, Community Land Trusts, ... Steden als Zürich kunnen hierbij tot inspiratie dienen.
 - Belangrijk is om de mechanismen achter de marktwerking bloot te kunnen leggen, waardoor bewoners de markt ook kunnen aansporen om andere dingen uit te proberen.
- Potentiële rol voor de overheid/ Stedenbeleid hierbij: alternatieven stimuleren, nieuwe juridische vormen kenbaar of mogelijk maken, betaalbaar maken, fiscaliteit aanpassen, faciliteren.

3. Hoe de vier transities realiseren? – overkoepelend

De uitdaging is om die verschillende transities op elkaar af te stemmen voor synergie. Daar heeft Vlaanderen zeker een rol te spelen. De vier transities overstijgen het lokale niveau. Er is nood aan zowel een interbestuurlijk (over de verschillende bestuurslagen heen) als een transversaal (over de beleidsdomeinen heen) programma.

- Doorheen de aangehaalde voorbeelden in dit atelier blijkt een kernkwestie dat het (meer duurzame) alternatief ook echt aantrekkelijk moet worden voor dagelijkse gebruikers.
 - Minder auto's goed, maar zorg dat openbaar vervoer performanter functioneert en dat de klassieke, minder duurzame, mobiliteitsvormen niet langer (financieel) gestimuleerd worden (bv. bedrijfswagens).
- Kan stedenbeleid hierin een rol spelen?
 - In essentie is het een transversaal beleid: Stedenbeleid moet doorheen schotten kunnen breken, moet een faciliterende rol kunnen opnemen als verbindend element tussen andere Vlaamse overheidsorganisaties vanuit een breed strategisch kader.
 - Door kruisverbanden te leggen en de meerwaarde aan te geven van wederzijdse afstemming, moet Stedenbeleid de noodzaak aangeven van een gemeenschappelijke consensus tussen Vlaamse departementen en samenwerking.
 - Stedenbeleid moet hiervoor ook een soort van transversaal mandaat krijgen.
 - Via het Kenniscentrum Vlaamse Steden kunnen centrumsteden ook sterker aan belangenbehartiging doen en gezamenlijk zaken gerealiseerd krijgen.

- Concreet kan zich dit vertalen in een experimentele rol voor Stedenbeleid, via het opzetten van pilootprojecten en proeftuinen.
 - Vlaanderen kan aldus een proeftuin worden voor steden, op vlak van energie, mobiliteit, stadsregionale samenwerking. Beoogde effecten van de proeftuinen zouden zijn een efficiënte en substantiële inzet van middelen en het wegen op regelgeving.
 - Belangrijk dat Vlaanderen focuselementen duidelijk vastlegt en vervolgens het groot geschut inzet op die focuselementen.
 - De focuselementen kunnen vertrekken van de 4 transities.
 - Er is nood aan strategische doelstellingen die 'smart' geformuleerd worden en strategische hefboomen.
 - De versnippering van middelen moet tegengegaan worden.

Subsidieprojecten

Nood aan meer financiële middelen voor de steden.

- De EU geeft heel wat middelen aan Vlaanderen voor de steden, maar daarvan gaat een te klein deel effectief naar de steden.

Er is nood aan een meer integrale aanpak.

- Nood aan de continuïteit van subsidieprojecten. Nu te vaak one-shot projecten uit Vlaanderen met een éénmalige oproep om de politieke zichtbaarheid van de minister te verhogen. De subsidieprojecten volgen niet altijd de logica van de lokale besturen. Nood aan minder subsidieprojecten, maar aan subsidieprogramma's met een langere doorlooptijd.
 - De stadsvernieuwingsprojecten zijn een goed voorbeeld van een langlopend programma.
- Vandaag worden de steden via projectoproepen tegen elkaar uitgespeeld waarbij ze in concurrentie moeten gaan voor extra middelen. Maar in de opmaak van die projectsubsidiedossiers kruipt veel tijd. Concurrentie is belangrijk om de kwaliteit te verhogen, maar als verliezer blijf je vandaag met niets achter. Men zou de verliezers vanuit Vlaanderen als troostprijs ook kunnen ondersteunen bij het verbeteren van het projectvoorstel.
- De methodiek van de stadsvernieuwingsprojecten zou overgenomen kunnen worden voor het opzetten van niet-ruimtelijke projecten;
 - De stadsvernieuwingsprojecten zijn een zeer goed instrument. De grote steden zijn nu volledig mee en hebben de nodige kennis verworven. De stadsvernieuwingsprojecten hebben wel nog zeker een rol te vervullen in de kleinere steden;
 - De subsidies moeten ook experimenteeruimte creëren. Zonder de noodzakelijke garantie op succes. Er is nood aan iets als de 'conceptsubsidies stadsvernieuwing', maar dan voor niet-ruimtelijke projecten.
- Vlaanderen zou wijkregisseurs kunnen ondersteunen; actoren die vanuit een integrale benadering de stad benaderen

Samenwerking en kennisdeling

De kennis zit vandaag teveel versnipperd:

- Samenwerking en kennisdeling in verschillende netwerken is belangrijk:
 - Tussen steden onderling, bvb. tussen Mechelen en Oostende om samen een tool te ontwikkelen die ze elk lokaal kunnen gebruiken
 - Tussen de stad en de randgemeenten, belangrijk voor bvb. over mobiliteitsissues

- Tussen Vlaanderen en de lokale besturen
- Tussen administratie en politiek
- Samenwerking en kennisdeling kan op verschillende manieren gestimuleerd worden:
 - Uitwisseling van personeel tussen gemeenten faciliteren
 - Uitwisselen van personeel tussen Vlaams en lokaal niveau
 - Vlaamse expertenpool waar lokale besturen beroep op kunnen doen
- Bij de beoordeling van subsidieprojecten zou de graad van samenwerking tussen verschillende besturen een zwaarder gewicht moeten krijgen of zelfs een voorwaarde kunnen zijn voor de toekenning van subsidies;

Steden kunnen veel van elkaar leven. Samenwerking moet sterker gestimuleerd worden. Sommige deelnemers stellen dat er vandaag te weinig doorstroming is van de kennis vanuit de ene stad naar de andere. Andere deelnemers stellen dat er vandaag net teveel informatie is waardoor je als stad je weg niet vindt.

- Nood om vanuit het Vlaamse Stedenbeleid de kennisopbouw in de steden, en de kennisdeling en samenwerking tussen steden via incentives te stimuleren;
 - De kleine steden mogen niet vergeten worden want net daar is een grote nood aan capaciteitsopbouw. In de kleine steden is er immers ook nood aan een visie over bvb. de transitie naar een circulaire economie. Dat is niet enkel een vraagstuk voor de grote steden. In Vlaanderen wonen heel wat mensen net in die kleine steden.
 - Nood aan 'city deals' zoals in Nederland, waar kleinere steden een partnerschap aangaan met grotere steden.

Discussie over de rol van Vlaanderen:

- Voor sommige deelnemers is de slinger van de lokale autonomie te ver door geslagen. Vlaanderen moet sommige transities sterker sturen, bvb. de uitdeining van de steden.
- Andere deelnemers waarschuwen dat het beleid niet te top down mag zijn. De steden kunnen op bepaalde domeinen zelf ook versnellingen organiseren, Vlaanderen moet dit ondersteunen en faciliteren. De steden kunnen hiervoor zelf nog meer beleid van Vlaanderen kunnen overnemen. Sommige steden zouden bvb. de rol van de VDAB kunnen overnemen.
- De vraag naar een versterking van de kleine steden via het Stedenbeleid legt dilemma bloot: krijg je geen versnippering van het instrumentarium als alle steden in Vlaanderen ondersteund moeten worden? Maar hoe definieer je dan de centrumsteden die recht hebben op extra ondersteuning?
- Het stedenbeleid moet er voldoende aandacht voor hebben dat de stad zowel een 'ambtelijke' als een 'politieke' layer heeft. Beide layers hebben soms verschillende visies.

4. Hoe de vier transities realiseren – specifiek voor de 4 transities

Transitie 1 - Anders organiseren van de ruimte en de mobiliteit

- De titel straalt te weinig ambitie uit. Hier en daar een beetje verdichten gaat onvoldoende zijn; Het grootste deel van de gebouwde ruimte staat er vandaag reeds en verandert traag. Je kan de ruimte niet anders organiseren door hier en daar een punctuele ingreep te doen met bijvoorbeeld een nieuw stadsvernieuwingsproject.
- Voldoende aandacht voor transformatie van het bestaande stadsweefsel.
 - Vlaamse incentives om transformatie te stimuleren, vb. impact EPC-peil op beslissing aankoop woning
 - Er is nood aan het stimuleren van het multifunctioneel gebruik van de ruimte en verweving. Bvb. stadslandbouw op bedrijventerreinen.
- Nood aan aangepaste regelgeving en soms ook deregulering of regelluwe ruimtes:
 - om bewoners toe te laten om kleine stadstuintjes samen te laten voegen tot een grotere collectieve tuin, of om andere woonvormen te realiseren;

Het oplossen van de mobiliteitsvraagstukken vraagt een stadsregionale of zelfs Vlaamse aanpak:

- Lage emissiezones voor een deel van de stad. Maar deze zones zijn te klein in schaal.
- Er is nood aan meer overleg met de omliggende gemeenten. Maar de randgemeenten staan daar vaak niet voor open. In fusieprojecten zie je dat de randgemeenten onderling wel fusioneren, maar nooit met de naburige stad.

Transitie 2 - Hefbomen om achterstelling en kansarmoede aan te pakken

Achterstelling heeft vooral betrekking op de mensen die vandaag niet mee kunnen, die uit de boot vallen buiten hun wil om. Achterstelling is te nauw, en achterstelling gaat verder dan kansarmoede.

- Aandacht voor zorg naar ouderen, voor het afhaken van bepaalde groepen die de overheid en maatschappij de rug toe keren (vb. radicalisering) en voor de nood aan betaalbaar wonen dat niet enkel achtergestelde en kansarme groepen treft.
 - Maar opletten met de term 'betaalbaar wonen'. In de praktijk vertaalt zich dat vaak in een pleidooi voor meer woningen om via een groter aanbod de prijzen te drukken. Maar er is nood aan een veel bredere benadering waarbij in de kost van het wonen ook aandacht is voor de energiekost en de mobiliteitskost.
- Er is nood aan het stimuleren van initiatieven voor het verhogen van de zelforganisatie van burgers, het verhogen van de burgerparticipatie en versterken van co-creatieprojecten, die zich in het bijzonder richten naar achtergestelde groepen;
- Er is nood aan een versterking van middenveld en armoede-organisaties;
- Nood aan een armoedetoets voor projecten op stedelijk niveau?

Transitie 3 - Het reduceren van afval, energieverlies en CO2 uitstoot

- Deze transitie is te zwak uitgedrukt, te nauw concreet geformuleerd en staat in contrast met de 3 andere transities die veel breder geformuleerd zijn.
 - Enkel reduceren? De ambities kunnen veel verder liggen, bijvoorbeeld een volledig circulaire economie
 - Een deelnemer stelt voor om als alternatief 'klimaatadaptatie' te hanteren, omdat dit de verkoking overstijgt. Andere deelnemers stellen dat 'klimaatadaptatie' naar de burgers toe te vaag en abstract is die mensen niet aanzet tot actie.

- Deze transitie noodzaakt radicale keuzes, o.a. gestuurd vanuit Vlaanderen. Hiervoor zijn sterkere Vlaamse stimulansen noodzakelijk voor realisaties op het terrein (vb. aanleg van warmtenetten)

Transitie 4 - Vernieuwing van het economisch weefsel

- Nood aan een scherpere omschrijving waarover het in deze transitie juist over gaat
 - niet enkel aandacht nodig voor vernieuwing (vb. next economy of circulaire economie), maar ook nood aan versterken en vernieuwen van de bestaande economie (vb. retail en horeca) die onder invloed staan van e-commerce en perifere winkelcentra. Er is nood aan de combinatie van evolutie en revolutie.
- De overheid neemt hierin ook faciliterende maatregelen.
 - nood aan een duurzame economische structuur en model, waarin even veel aandacht wordt besteed aan hooggeschoolde als aan laaggeschoolde arbeid.
 - pop-ups als opstap voor een duurzamer economisch model : welke plaats nemen ze in: zijn het kleinschalige hippe burgerinitiatieven, zijn het echte ondernemers, wat zijn de mogelijkheden voor de sociale economie,...
 - Er is nog veel onduidelijkheid, maar aan de andere kant ook nog veel mogelijkheden
 - voor de versterking van het economisch weefsel is er op Vlaams niveau samenwerking nodig tussen bvb. VLAIO en het Stedenbeleid ('verkokering')
 - Al te vaak maken ondernemers gebruik van tijdelijke subsidiërvormen om hun businessmodel op te enten.
 - nood aan een groter kader om de transformatie van economische functie naar wonen in goede banen te leiden
 - Het ruimtelijk instrumentarium is niet aangepast aan het inspelen op leegstaande bedrijventerreinen. De industriële omslag heeft ook zijn impact op het ruimtebeslag, op de mobiliteit (pendelbewegingen, logistiek,...). Maaklabs en pop-ups gaan dit niet oplossen.
 - Meer nog: het ruimtelijk kader staat vaak dwars op de economische noodzaak
 - diensteneconomie geen plek op bedrijventerreinen.
 - Steden als Deinze voeren alvast een actieve politiek om makers naar het stadscentrum te krijgen.
- Voorbeeld: de Republiek in Brugge: werkt met de stad aan platform duurzame economie (waarbij veel van de output die in Brugge wordt gegenereerd ook binnen Brugge blijft).
 - Ook ruimtelijk vraagstuk: ruimtelijke instrumenten nodig om echte vermenging van functies te krijgen.
 - Dergelijke initiatieven versterken het lokaal economisch draagvlak en een nieuwe stedelijke cultuur.

Soort culturele omslag waarbij lokale ondernemers ook stadsmakers kunnen zijn die verder gaan dan klassieke ondernemen + trend naar maatschappelijk verantwoord ondernemen versterkt dit nog. Nu moeten ook reguliere ondernemers de beginselen ervan overnemen.
 - Dit leidt naar een verruiming van stedelijke actoren, een versterking van stedelijkheid en stedelijke democratie, die ook verder kan reiken dan de stadsgrenzen (regiomakers).

- Belang van het evenwicht tussen laag- en hooggeschoolden.
 - veel kansen voor creatieve economie en kleinere maakateliers, maar er is een groot reservoir aan arbeidskrachten die niet onmiddellijk een plek vinden (zie bv. steden als Aalst).
 - Koppeling met kwestie van diversiteit. Dit is niet enkel een grootstedelijk fenomeen. Ook Herentals telt vandaag 110 nationaliteiten.
 - Deze mensen konden altijd terecht in de klassieke industrie, maar die mogelijkheden worden beperkter.
 - Er dreigt een soort verdringingseffect binnen sociale economie.
 - Tussen de nieuwe economie en (diverse) arbeidskrachten is het vooralsnog niet tot een echte klik gekomen. Kan de stad hierin een rol spelen?
- Tijdens de eerste sessie is circulariteit niet echt aan bod gekomen:
 - enerzijds kan de circulaire economie de uitval of problemen van de reguliere economie nog niet voldoende absorberen.
 - Ook stelt zich de vraag naar wat wij eronder verstaan, onder die circulaire economie: is het een verhaal van lokale economie, korte keten of kan het maar efficiënt worden als ook het multinationals het circulair denken gaan incorporeren in hun eigen gedrag.
 - En kan dit wel: betekent de economische transitie niet dat er moet worden afgestapt van het denken dat economische groei centraal stelt?

Transitie 5 – culturele transitie

- De culturele transitie (en het stadsmaken) zien we ook op het vlak van **lokale energieprojecten**.
 - Er is niet zozeer nood aan subsidies, wel aan projectopportunities.
 - Via lokale energieprojecten kan een deel van de middelen terugvloeien naar de lokale gemeenschap. De economische meerwaarde die wordt gecreëerd blijft lokaal. Dit kan gestimuleerd worden door in openbare aanbestedingen clausules rond burgerparticipatie op te nemen.
 - Ook hier kunnen kleine steden een belangrijke economische meerwaarde creëren.
 - Eeklo, dat al jaren een duurzaam energiebeleid voert, berekende dat er jaarlijks 4 miljoen vanuit Eeklo naar het buitenland gaat door het gebruik van fossiele brandstoffen.
 - Ook hier liggen belangrijke mogelijkheden voor samenwerking tussen steden en hun ommeland, met het oog op de geschikte schaalgrootte
 - Zie ook voorbeeld Afrikaanderwijk in Rotterdam

Deelnemers aan de Stadskamer in Deinze

Pol	Van Damme	Vlaamse Woonraad
Peter	Vanden Abeele	Stadsbouwmeester Stad Gent
Hannes	Raes	Stad Aalst
Dirk	Waelput	Stad Eeklo
Bob	DHaeseleer	Stad Eeklo
Dirk	Waelput	Stad Eeklo
Jan	De Pauw	Ecopower
Tineke	Vandewalle	Stad brugge
Lotte	Poncelet	Stad Herentals
Tanja	Mattheus	Stad Herentals
Michiel	Vanden Abeele	De Republiek
Sara	Van den Bossche	Stad Sint-Niklaas
Wout	De Meester	Stad Sint-Niklaas
Eva	Naessens	Stad Gent
Katia	Rottiers	Departement MOW
Bart	Van Herck	IDEA Consult
Ties	Vanhillo	IDEA Consult
Toon	Berckmoes	IDEA Consult
Stijn	Van Wolputte	Agentschap Binnenlands Bestuur
Stephanie	Van Opstal	Agentschap Binnenlands Bestuur
Marc	Vanderbiesen	Agentschap Binnenlands Bestuur
Thierry	Goossens	Agentschap Binnenlands Bestuur
Steven	Ghysens	Stad Aalst
Iris	Van den Abbeel	Stad Gent
Pieter	Van Camp	VGC - Brussel
Joke	Van der Borght	burger Sint-Niklaas
Lieven	Bauwens	Pomona - Sint-Niklaas
Dirk	Habils	Stad Genk
Bart	Geernaert	De Republiek Brugge
Machteld	Claerhout	Stad Kortrijk

Deelnemers aan de Stadskamer in Mechelen

Peter	Van Humbeeck	SERV
Katrien	Aerts	Stad Dendermonde
Chris	Backx	Stad Mechelen
Wouter	Bervoets	IDEA Consult
Karla	Blomme	Ombudsvrouw stad Antwerpen
Myriam	Colle	Stad Mechelen
Veerle	Costermans	Stad Mechelen
Ken	Daems	Agentschap Binnenlands Bestuur
Marina	De Bie	Stad Mechelen
Sara	De Greve	AG Stadsvernieuwing Oostende
Bart	De Nijn	Stad Mechelen
Gino	Dehullu	Stad Roeselare
Evy	Dooms	VLAIO

Gert	Eeraerts	Stad Mechelen
Evelyne	Elst	Vlaamse Milieumaatschappij
Peter	Govaerts	Stad Tongeren
Peter	Hautekiet	VVSG
Luus	Heyligen	Agentschap Binnenlands Bestuur
Philippe	Liesenborghs	RISO Vlaams-Brabant (Samenlevingsopbouw)
Hugo	Meeus	Stad Turnhout
Leen	Meeus	VDAB-Netwerkmanager
Lieven	Pascal	Stad Oostende
Caroline	Ryckeboer	Agentschap Binnenlands Bestuur
Sofie	Sas	Samenlevingsopbouw Antwerpen stad
Thierry	Tahon	Stad Turnhout
Mark	Van de Vijver	Stad Hasselt
Bart	Van Herck	IDEA Consult
Simon	Vander Elst	Kabinet minister Liesbeth Homans
Ann	Vanderhasselt	Agentschap Binnenlands Bestuur
Dirk	Vanhaute	Stad Turnhout
Ties	Vanthillo	IDEA Consult
Joris	Velleman	Stad Dendermonde
Bart	Wuyts	BLENDERS
Filip	De Rynck	Universiteit Gent